

20 Ağustos 2025 13:51

<https://aposto.com/s/cocuklarin-korunmasinda-sorumluluk-karmasasi-uzerine-cezolari>

Çocukların korunmasında sorumluluk karmaşası üzerine: Cezaları artırmak çocuk suçluluğunu önler mi?

Çocukların korunması, suça sürüklenmelerinin önlenmesi ve haklarının gözetilmesi, yalnızca bireysel davranışların değil, toplumsal ve kurumsal sorumlulukların da eşgüdümü olarak yerine getirilmesini gerektirir. Bu noktada tartışılması gereken esas soru şu olmalı: Cezaların artırılması gerçekten çocuk suçluluğunu azaltmada etkili bir yöntem midir?

Yazı: Kardelen ATEŞCİ

Günümüzde "**çocuk suçluluğu**" üzerine pek çok tartışma yapılıyor ancak süreç, toplumsal ve hukuki sorumluluklarımız üzerine bir tartışmaya kapı açmak çocukların yalnızca bireysel suçlular olarak ele alındığı bir eksenle ilerliyor. Bu yaklaşım veri, hukuk, tarihsel süreç ve sosyolojik analizleri göz ardı eden politika ve uygulamaların şekillenmesine de yol açıyor.

"Bir çocuğu yetiştirmek için bütün bir köy gerekir, derler. Başka bir deyişle, bütün köy bir çocuğu ihmal ederse o çocuğun hayatı da mahvolabilir. Peki ya tek suçlu o çocuklar mı? Kimsenin onları eleştirmeye hakkı yok. Herkes suçlu." ("Suça İtilen Çocuklar" dizisinden alıntı)

Suça İtilen Çocuklar dizisinde de vurgulandığı gibi, çocuk suçluluğunda sorumluluğun yalnızca çocuğa yüklenmesi mümkün değildir; toplumun tüm kesimleri, aile, eğitim kurumları ve sosyal hizmet sistemleri ile birlikte devletin de önemli yükümlülükleri vardır. Çocukların korunması, suça sürüklenmelerinin önlenmesi ve haklarının gözetilmesi, yalnızca bireysel davranışların değil, toplumsal ve kurumsal sorumlulukların da eşgüdümü olarak yerine getirilmesini gerektirir. Ancak güncel tartışmalar, çocukların bireysel cezai sorumluluğunun artırılmasına odaklandığından, bu yazıda özellikle **ABD örnekleri ve ilgili araştırmalar** üzerinden çocuk suçluluğu ele alınacaktır.

Cezaların artırılması çocuk suçluluğunu önler mi?

Adalet Bakanı Sayın Yılmaz Tunç, 18.08.2025 tarihinde X hesabından yaptığı açıklamada, "*Çocukların suça sürüklenmesini engellemek ve toplumumuzun huzurunu korumak amacıyla soruşturma, kovuşturma ve infaz aşaması ile ilgili olarak Türk Ceza Kanunu ve bazı kanunlarda yeni düzenleme ihtiyacı doğmuştur*" ifadelerine yer verdi. Bakan ayrıca, 15-18 yaş grubundaki çocuklar açısından TCK'nın 31. maddesinde öngörülen ceza indirim oranlarının gözden geçirileceğini belirtti. Bu tespiti paylaşmakla birlikte, açıklamada öne çıkan düzenlemelerin çocuk suçluluğunu önleyici etkisi olacağı kanaatini taşıyorum.

Bu noktada **tartışılması gereken esas soru** şu olmalı: Cezaların artırılması gerçekten çocuk suçluluğunu azaltmada etkili bir yöntem midir?

Uluslararası çocuk hakları normları, çocukların yetişkinler gibi yargılanmaması gerektiğini [vurgulamaktadır](#). Araştırmalar ise yetişkin olarak yargılanmayan gençlerin yeni suç işleme olasılığının daha düşük olduğunu göstermektedir. Buna rağmen, **ABD'nin bazı eyaletlerinde** çocuklar yetişkinler gibi yargılanmakta; bu durum, çocuk suçları ve verilen cezaların yüksek kalmasına, çocuk suçluluğunun önlenememesine ve çocuk hakları uygulamalarının ciddi şekilde yetersiz kalmasına yol açmaktadır.

David Roodman, 2017 yılında ABD özelinde yaptığı çalışmada daha ağır cezaların suç işleme konusunda neredeyse hiç caydırıcı etkisi olmadığını; insanları hapsedmenin onları geçici olarak dışarıda suç işlemekten alıkoysa dahi tahliye sonrasında suç eğilimini artırdığını [vurgulamaktadır](#). Roodman, cezaların ağırlaştırılması kısa vadede suçu azaltabilse de uzun vadede daha olumsuz sonuçlara yol açacağını belirtmektedir.

Roodman, çalışmasında **Lee ve McCrary'nin Florida örneğini** referans göstermiştir. Bu çalışmada, 18 yaşına gelmeyle birlikte uygulanan farklı ceza rejiminin gençler üzerindeki etkileri değerlendirilmiş; 17 yaşından önce en az bir kez tutuklanmış 64.073 kişiyi kapsayan eyalet çapındaki veri tabanı esas alınmıştır. Bulgular, 18 yaşına gelmenin tutuklanma olasılığında anlamlı bir düşüş yaratmadığını göstermektedir. Ancak ilk 17 yaş sonrası tutuklanmadan sonraki yeniden tutuklanma oranları, 18. doğum gününden hemen sonra önemli ölçüde düşmüştür (30 gün içinde %17,9'dan %8,4'e; 1 yıl içinde %54,7'den %47,0'e). Bu düşüşler, gençlerin hâlâ cezaevinde bulunmasıyla açıklanabilecek etkisizleştirme (*incapacitation*) etkisine bağlanmıştır.

- Sonuç olarak, çalışmada 18 yaşındaki gençler için caydırıcılık etkisi gözlemlenmezken cezaevinde kalmanın suç işleme olasılığını azalttığı ortaya konmuştur. Bu etki ise kısa vadelidir. Zira cezaevinde kalmanın yalnızca tutukluluk süresi boyunca suç işleme olasılığını azalttığını ve ancak tahliye sonrasında gençlerin suç eğiliminde belirgin bir azalma yaratmadığını göstermektedir.

Anna Aizer ve Joseph J. Doyle ise çalışmalarında **gençlerin hapis cezasının uzun vadeli etkilerini** [incelemiştir](#). Araştırma, ABD'de büyük bir kentsel yönetim alanında 10 yıl boyunca 35.000'den fazla genç üzerinde yapılan değerlendirmeleri kapsamaktadır. Bulgular, gençlerin hapse girmesinin insan sermayesini artırmadığını, gelecekteki suç işleme olasılığını caydırmadığını, gençlerin hapse girmesinin lise mezuniyet oranlarını düşürdüğünü, yetişkinlikte yeniden hapse girme olasılığını artırdığını ortaya koymaktadır.

Çalışmada, **elektronik izleme ve sıkı sokağa çıkma yasakları** gibi alternatif yaptırımların, gençlerin geçici olarak toplumsal etkisizliğini sağlayabileceğini, aynı zamanda insan sermayesindeki kaybı ve yetişkinlikte suç oranlarını artırmadan uygulanabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, gençlerin suç işleme eğilimi cezalar karşısında nispeten inelastik olduğundan, hapis cezalarının caydırıcı etkisi sınırlı olduğu vurgulanmaktadır. Bu bulgular, daha az kısıtlayıcı, destekleyici ve alternatif yaptırımlara dayalı gençlik ceza politikalarının, hem eğitim sonuçlarını iyileştireceğini hem de uzun vadede yetişkin suç oranlarını azaltacağını ortaya koymaktadır.

Nitekim, gençlerin hapsedilmesine ilişkin hazırlanan bir [rapor](#), **hapis cezalarının ters etkili sonuçlar ürettiğini** vurgulayarak, çocukların kapatılmasının suçlu davranışını değiştirmediğini ortaya koymaktadır. Tekrar suç işleme verileri uyarınca, ıslahevinden serbest bırakılan gençlerin yüksek oranda yeniden tutuklanma, (yeni hükümler) mahkumiyetler ve yeniden hapsedilme yaşadıklarını; kapatılmanın onları sıklıkla istismara maruz bıraktığını, fiziksel ve ruhsal zarar verdiğini, eğitim ve kariyerindeki başarılarını olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Yapılan başka bir [araştırma](#), ergenlik döneminde hapsedilen gençlerin, hiç hapse girmemiş benzer yaştaki bireylere kıyasla, 27, 30 veya 33 yaşlarında **yeniden hapse girme olasılığının daha yüksek olduğunu**; ayrıca alkol kullanımı veya bağımlılığı tanı kriterlerini karşılama ve kamu yardımlarından faydalanma olasılıklarının da daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (bkz. Ümit, E. (2006). *Kentte suça karışmış çocuklarda toplumsal ortam ve ceza ehliyeti araştırmaları* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 209.)

Bulgular, ergenlik döneminde hapsedilmenin yalnızca ilerleyen yaşlarda suç davranışını azaltmada etkisiz olmadığını göstermekle kalmayıp, hapis cezasının **suç alanının ötesinde de olumsuz sonuçlara** yol açtığını göstermektedir. Ayrıca, bir genç bir kez çocuk adalet sistemiyle etkileşime girdiğinde, yetişkinliğe geçiş sürecinde de adalet sistemiyle bağlantılı kalma olasılığının yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Çalışma, uzun vadeli olumsuz sonuçları göz önünde bulundurarak, kamu güvenliğini tehlikeye atmayan çocuk hapis alternatiflerinin geliştirilmesini önermektedir.

- Yukarıda yer alan araştırmalar, ceza indirimlerinin azaltılması veya cezaların ağırlaştırılmasının tek başına çocuk suçluluğunu önlemeye yeterli olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Ağırlaştırılmış cezaların kısa vadede belirli suçları geçici olarak azaltıcı etkisi olsa da, uzun vadede olumsuz sonuçlar doğurduğu [görülmektedir](#).

Zira **salt yüksek cezaların caydırıcı etkisi**

olsaydı günümüzde [siddet](#), [dolandırıcılık](#) ve [istismar](#) vakalarının bu kadar yaygın görülmesi beklenmezdi. Bu bağlamda, sorun cezaların ağırlığında değil; aksayan çocuk adaleti sisteminin bütünlüğü ve çocuk haklarının korunmasındaki eksikliklerde [yatmaktadır](#).

Çocukların suça sürüklenmesinin önlenmesi, **eğitim, sağlık, barınma ve korunma gibi temel haklarının** güvence altına alınması ile mümkündür. Özellikle yoksulluk, suç ve düşük eğitim olanaklarının yoğun olduğu bölgelerde büyüyen çocuklar için adil, erişilebilir ve etkili sosyal politikaların uygulanması hayati önem taşımaktadır.

Nitekim, çocuk adaletine ilişkin temel yaklaşım yalnızca cezalandırmayı değil; [150 sivil toplum kuruluşunun](#) da vurguladığı üzere, **çocukları koruma, destekleme ve onarma işlevlerini** de kapsamalıdır. Bu doğrultuda, Türkiye’de bütüncül destek programlarının uygulanması önem arz etmektedir.

Özellikle, davranış sorunları yaşayan gençler ve bakım verenleriyle birlikte çalışarak **bireysel planlar** hazırlanmalı; gençler, ihtiyaçlarına ve kişisel hedeflerine uygun çeşitli hizmet ve fırsatlarla desteklenmelidir. Programlar, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, pedagoglar, eğitimciler ve gerektiğinde hukuk danışmanlarından oluşan multidisipliner ekipler tarafından yürütülmelidir. Her çocuğa bakım koordinatörü atanmalı ve tüm hizmetlerin entegrasyonu sağlanarak düzenli takip yapılmalıdır. Bakım verenlerin işlevselliğini güçlendirmek, suça eğilimli davranışların temel nedenlerini belirleyip çözümlemek ve anlamlı davranış değişikliğini teşvik etmek için özel olarak eğitilmiş terapistlerin yer aldığı modeller geliştirilmelidir.

Ayrıca, çocukların eğitim, spor, kültür ve toplumsal etkinliklere katılımı teşvik edilmeli ve programlar Türkiye'nin farklı sosyo-ekonomik ve kültürel bölgelerine uygun şekilde uyarlanmalıdır.